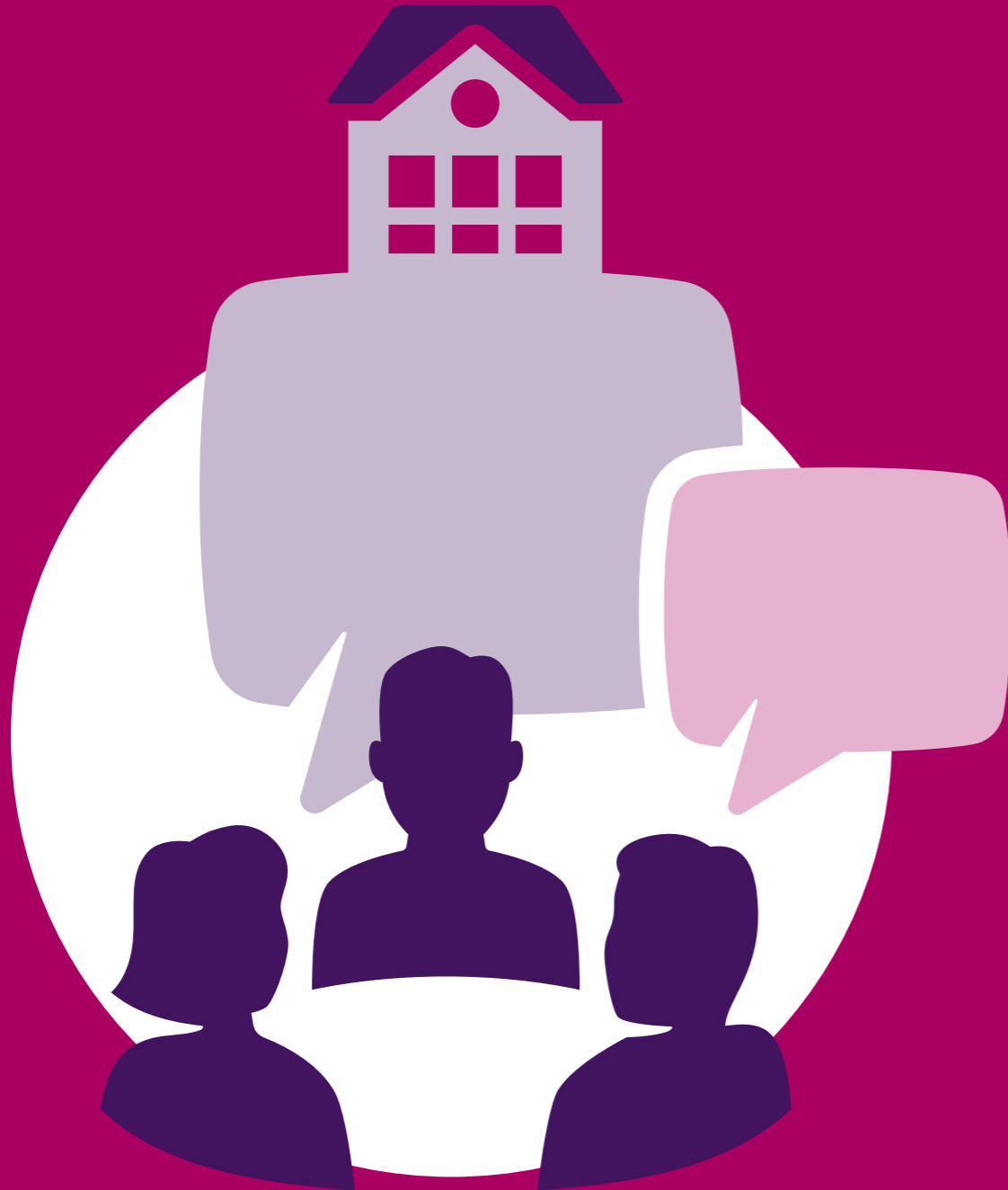

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Verslag van gesprekken met het onderwijsveld over het masterplan basisvaardigheden

Gesprekken in de eerste helft van 2022

Inhoud

Inleiding	3
Reflectie op de gesprekken	4
Leeswijzer	5
Algemene signalen	6
Taal	8
Rekenen	11
Burgerschap	13
Digitale geletterdheid	14
Jonge kind	17
Caribisch Nederland	19
Speciaal onderwijs	21
Praktijkonderwijs	22
Het basisteam	23
Tijd en ruimte voor verdere professionalisering leraren en schoolleiders	24
Leermiddelen	26
Monitoring	28

Inleiding

In de eerste helft van 2022 hebben beleidsmedewerkers van OCW gesprekken gevoerd met een breed scala aan mensen uit het onderwijsveld over het masterplan basisvaardigheden. Centraal in deze gesprekken stond de vraag: ‘wat heeft het onderwijs nodig om nóg beter onderwijs in de basisvaardigheden te kunnen geven?’.

Dit verslag koppelt op hoofdlijnen de belangrijkste bevinden en signalen terug over wat het onderwijsveld aangeeft nodig te hebben om het onderwijs op de basisvaardigheden nog beter te maken. De bevindingen uit dit verslag worden meegenomen in de verdere planvorming van het masterplan basisvaardigheden.

Er zijn gesprekken gevoerd tijdens veel verschillende gelegenheden; zowel grote bijeenkomsten met veel deelnemers als kleinschalige, informele gesprekken. In totaal is er met zo’n 400 mensen gesproken. Een greep uit de gevoerde gesprekken zijn:

- 15 thematische digitale sessies
- De praktijkspiegel van Denk mee met OCW
- De klankbordgroep schoolleiders po
- Consortium leeswetenschappers van de Universiteit Leiden
- Oplooptjes bestuurlijk veld
- Digitale uitvraag via de OCW Onderwijscommunity

Tijdens de verschillende gesprekken was een gevarieerde afvaardiging vanuit het onderwijsveld aanwezig. Zo is er gesproken met onder andere:

- Leraren primair- en voortgezet(speciaal)onderwijs
- Pedagogisch medewerkers
- Directeuren kinderopvang
- Schoolleiders/rectoren primair- en voortgezet (speciaal)onderwijs
- Bestuurders primair- en voortgezet (speciaal)onderwijs
- Taal-, reken- ICT- en burgerschapscoördinatoren
- Intern begeleiders
- Pedagogen
- Remedial teachers
- Wetenschappers
- Lerarenopleiders
- Studenten van lerarenopleidingen (pabo)
- Leerlingen
- Beleidsadviseurs
- Medewerkers uit de bibliotheeksector (lokale bibliotheken, provinciale ondersteuningsinstellingen, vereniging openbare bibliotheken, koninklijke bibliotheek)
- Brancheverenigingen
- Vakbonden
- Raden
- Onderwijsadviseurs
- Gemeentelijke ambtenaren
- Vakverenigingen
- Belangenverenigingen
- Leerplanontwikkelaars
- Leermiddelenmakers

Reflectie op de gesprekken

Representativiteit van het verslag

Dit verslag gaat op hoofdlijnen in op de belangrijkste signalen uit de gesprekken. Hiervoor is gekeken naar breed gedragen signalen die vaker genoemd werden in de verschillende gesprekken en door verschillende personen, met verschillende perspectieven, werden aangedragen. Individuele signalen zijn niet meegenomen in dit verslag. Deze signalen zijn gebundeld en samengevat. Het verslag is geschreven vanuit het oogpunt van de gesprekspartners en is een feitelijke vertaling van de geleverde input. Er is dan ook nog geen inhoudelijke reactie of duiding aan toegevoegd vanuit OCW. Hoewel met veel mensen is gesproken en veel input is opgehaald, missen er vast nog signalen. OCW blijft daarom in gesprek met het onderwijsveld om zo continue inbreng, signalen en wensen op te halen en plannen te toetsen.

Timing van de gesprekken

Een deel van de gesprekken, waaronder de ronde thematische gesprekken, heeft plaatsgevonden kort voordat de zomervakantie begon. Deze timing was lastig voor de scholen omdat de laatste weken van het schooljaar erg druk zijn. Dit kregen we ook meerdere keren terug van schoolleiders en leraren en verschillende raden en bonden. De reden om toch gesprekken al voor de zomervakantie te voeren is dat deze input dan meegenomen kan worden in de planvorming, die tijdens de zomervakantie plaatsvindt. Door de lastige timing waren er in sommige gesprekken weinig mensen uit de praktijk aanwezig. Daarom wordt er aan het begin van het nieuwe schooljaar een nieuwe gesprekscyclus ingepland waarbij alleen professionals uit de opvang- en onderwijspraktijk worden uitgenodigd, zoals pedagogisch medewerkers, leraren, vestigingsdirecteuren, schoolleiders en IB'ers.

Vervolg na deze gesprekken

De opgehaalde input wordt meegenomen in de verdere planvorming rond het masterplan basisvaardigheden. Een aantal signalen is direct meegenomen in de lopende planvorming, zoals het opzetten van de subsidieregeling voor het schooljaar 2022-2023 en het basisteam. Daarnaast wordt de input ook meegenomen in andere plannen die raken aan het masterplan basisvaardigheden, zoals rond het lerarentekort, de bibliotheken, het jonge kind en het curriculumonderhoud. Voor de wensen en behoeften die nog niet direct in lopende beleidstrajecten meegenomen kunnen worden, worden de mogelijkheden de komende tijd verder onderzocht. Hier blijven we over in gesprek met het onderwijsveld.

Leeswijzer

Dit verslag start met algemene signalen over het masterplan of factoren die samenhangen met het masterplan.

Daarna volgt een terugkoppeling op de bevindingen uit de gesprekken op de vier verschillende leergebieden die in het masterplan terugkomen: taal, rekenen/wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid. De signalen hebben betrekking op zowel primair- als voorgezet onderwijs.

Het verslag sluit af met een aantal specifiekere thema's dat aan bod is gekomen in de verschillende sessies, zoals leermiddelen, monitoring, specifieke doelgroepen en professionalisering.

In dit verslag spreken we vooral over de school, schoolleider, leraar en leerling. Veel van de opgehaalde signalen gelden ook voor de kinderopvang, pedagogisch medewerkers en kinderen op de opvang. Voor de leesbaarheid van het verslag benoemen we deze niet telkens allemaal, maar het verslag kan wel als zodanig gelezen worden.

Algemene signalen

Belang van een goede basis wordt breed gedragen

Vrijwel alle gesprekspartners konden zich vinden in de focus op de basisvaardigheden in het onderwijs. Zorgen over het achteruitgaan van de resultaten op met name taal, maar ook op rekenen, worden breed gedragen.

Uiteenlopende opvattingen over ‘de basis’

De opvattingen over wat ‘basisvaardigheden’ zijn, lopen uiteen. Over taal en rekenen is veel consensus, maar over digitale geletterdheid en burgerschap minder. Ook vinden veel gesprekspartners een focus op basisvaardigheden voor bepaalde doelgroepen, zoals jonge kinderen of leerlingen in het speciaal onderwijs, minder passend. Voor deze doelgroepen zijn andere vaardigheden, bijvoorbeeld spelen of algemene dagelijkse handelingen, ‘de basis’.

Het lerarentekort

In alle gesprekken die gevoerd zijn, kwam het lerarentekort aan bod. Het tekort aan onderwijspersoneel wordt gezien als de grootste belemmerende factor met betrekking tot het verhogen van de onderwijskwaliteit, ook op de basisvaardigheden.

Te weinig ruimte om met elkaar na te denken over het onderwijs

Als gevolg van het lerarentekort zijn leraren en schoolleiders op dagelijkse basis bezig het hoofd boven water te houden en ervoor te zorgen dat er geen klassen naar huis gestuurd hoeven te worden. Daarnaast zijn ze naast het lesgeven veel tijd kwijt aan andere taken, zoals administratieve- en voorbereidende werkzaamheden. Schoolleiders geven ook aan veel tijd te moeten besteden aan facilitaire taken zoals het onderhoud van het schoolgebouw. Er blijft op deze manier (te) weinig tijd over om binnen de school met elkaar te kijken naar de kwaliteit van het onderwijs, na te denken, samen te werken en kennis te delen.

Bij- en nascholing lastig te realiseren

Een veel genoemde behoefte en kans voor een verbeterslag op de basisvaardigheden is het investeren in bij- en nascholing van schoolleiders, leraren en pedagogisch medewerkers, zowel op individueel als locatie- of schoolniveau. Leraren geven ook aan dat zij zich graag verder willen specialiseren en ontwikkelen. Dit is een belangrijke factor voor het werkplezier dat zij ervaren. Tegelijkertijd werd ook aangegeven dat het vaak lastig te organiseren is omdat er vaak geen vervanger gevonden kan worden om een groep of klas over te nemen.

Positieve framing van het beroep leraar en schoolleider

Tijdens veel gesprekken kwam het negatieve beeld dat heerst over het beroep van schoolleider en leraar voorbij. In de media wordt vooral veel aandacht besteed aan de onaantrekkelijke kanten van het werk: het lerarentekort, de loonkloof, de groter wordende klassen en de hoge werkdruk. Dit negatieve beeld van het werk zorgt volgens de gesprekspartners tot minder werkplezier en minder gevoel van waardering. Ook stimuleert de negatieve framing het aantrekken van nieuwe mensen in het onderwijs zeker niet. Meer aandacht voor de mooie kanten van het werk, via bijvoorbeeld campagnes, voorlichting op scholen, bij studiekeuze en in de media, kunnen bijdragen een positiever beeld van het beroep. Want hoewel de uitdagingen groot zijn, vinden vrijwel alle leraren en schoolleiders die wij hebben gesproken dat ze de mooiste baan van de wereld hebben.

Taal

Meer aandacht voor leesmotivatie en leesplezier

De focus in het onderwijs op leesvaardigheid, begrijpend lezen en leesstrategieën gaat volgens de gesprekspartners vaak ten koste van het leesplezier dat leerlingen ervaren. 'Vrij' lezen is vaak ondergeschikt; het lezen moet een doel hebben. Terwijl juist het maken van leeskilometers en hier plezier aan beleven heel belangrijk is in de taalontwikkeling. Essentieel hiervoor is de collectie op scholen, waarbij de volgende twee punten met name vaak genoemd werden:

1. Toegang tot collectie

Scholen beschikken nog niet altijd over een eigen, kwalitatief goede, collectie. Een collectie kan bestaan uit papieren boeken, maar ook uit bijvoorbeeld luisterboeken of e-books. Er zijn vaak weinig boeken aanwezig in een school en de collectie is vaak verouderd of sluit niet aan bij de populatie leerlingen.

Er zijn grote verschillen tussen scholen. Sommige scholen hebben een grote schoolbibliotheek, die vaak in samenwerking met de lokale bibliotheek beheerd wordt. Andere scholen kunnen enkel incidenteel zelf boeken aanschaffen, vaak als er ergens nog een 'potje' over is. Veel scholen hebben ook gebruik gemaakt van de NPO-middelen voor het investeren in collectie. Veel middelbare scholen hebben een mediatheek.

Op elke school een uitgebreide, goed toegankelijke en kwalitatief goede collectie is een grote behoefte. Hierbij werd nog een aantal wensen meegegeven:

- Idealiter zouden leerlingen de boeken mee naar huis mogen nemen, dit gebeurt nu vaak niet omdat dit veel administratief werk oplevert of scholen bang zijn dat de boeken niet terug komen.
- Het zou fijn zijn om ondersteund te worden in de aanschaf en administratie van de collectie, bijvoorbeeld door de lokale bibliotheek.
- De schoolbibliotheek zou een aantrekkelijke plek moeten zijn voor leerlingen, met goed meubilair en eventueel 'leeshoekjes'.

2. Passende collectie

Voor leesplezier is het belangrijk dat een boek goed past bij de interesses en het leesniveau van de leerling. In de gesprekken kwam vaak naar voren dat het voor sommige leerlingen heel lastig is om een goed boek te vinden en leraren hier veel werk aan hebben. Leerlingen die bijvoorbeeld meer moeite hebben met lezen, moeten vaak terugvallen op boeken die eigenlijk geschreven zijn voor een jongere doelgroep. Hierdoor sluit de inhoud niet aan bij hun interesses en daardoor wordt lezen minder leuk. Vooral voor zwakkere lezers, leerlingen uit het (voortgezet) speciaal onderwijs, leerlingen met dyslexie en meertalige kinderen (zoals op Caribisch Nederland en nieuwkomers) is het lastig om een passend boek te vinden. De goede match tussen kind en boek is heel belangrijk, maar kost leraren nu teveel tijd en moeite en het aanbod is soms erg minimaal.

Meer kennis in de school over effectief taalonderwijs

Kennis over effectief taalonderwijs is nog niet overal bekend of wordt nog niet goed benut in het onderwijs. Hiervoor werd een aantal oplossingsrichtingen aangedragen:

- Wetenschappelijke onderbouwing voor verschillende aanpakken, didactische werkvormen en leermiddelen beter ontsluiten.
- Bij- en nascholing op het gebied van taalonderwijs, zowel voor de individuele leraar als op teamniveau. Met de eerder genoemde kanttekening dat scholing lastig te realiseren kan zijn.
- Meer taalcoördinatoren in de school die uren hebben om zich te ontfermen over het beste taalonderwijs en hun collega's hierin mee kunnen nemen.
- Het stimuleren van lokale of regionale leergemeenschappen om kennis te delen.
- Externe expertise over goed leesonderwijs de school in halen, bijvoorbeeld een vaste leesconsulent van de bibliotheek.
- Goede voorbeelden van effectief taalonderwijs delen.
- Concrete, praktische handreikingen ontwikkelen en delen.
- Een vaste logopediste of remedial teacher aanstellen voor leerlingen met speciale behoeften.

Bij de wens voor het ontsluiten en delen van kennis, materialen en voorbeelden werd wel benadrukt dat er nu al veel is, maar dat dit nergens overzichtelijk en gebundeld te vinden is. Daar is nog veel winst te behalen.

Samenwerkingen en inspirerende initiatieven

Leraren geven aan dat het prettig is om ontzorgd te worden als het gaat om het aanleggen, onderhouden en uitlenen van een collectie op school en het begeleiden van leerlingen in het keuzeproses voor een boek. Hierbij werd een structurele samenwerking met de lokale bibliotheek die een schoolbibliotheek beheert als meest gewenste optie aangedragen. Op dit moment ervaren scholen hierin wel nog wat obstakels:

- Niet elke bibliotheek biedt hetzelfde. Hierdoor is het soms niet duidelijk wat een bibliotheek kan bieden.
- Er is niet altijd budget voor.
- De samenwerking met de bibliotheek verloopt niet altijd vlot omdat een leesconsulent vaak maar 1x in de week of paar weken aanwezig is.

Daarnaast werd ook vaak genoemd dat het heel goed werkt om inspirerende en innovatieve initiatieven de school in te kunnen halen. Bijvoorbeeld een schrijver in de klas, workshops spoken word, boekpromotieprogramma's of programma's die digitale cultuur en taal combineren. Het zou fijn zijn om daar (meer) budget voor te hebben of een aanbod van kosteloze programma's.

Rijke teksten

Veel gesprekspartners gaven aan dat er vaak bij de vakken taal en Nederlands, maar ook bij andere (zaak)vakken, weinig aansprekende en taalarme teksten worden gebruikt. Zowel in methodes als de teksten die buiten de methodes door leraren zelf worden ingezet. De teksten zijn meestal puur informatief of geschreven om leesstrategieën te oefenen. Er liggen veel kansen in het gebruiken van taalrijke teksten die aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen én makkelijk te vinden zijn voor leraren.

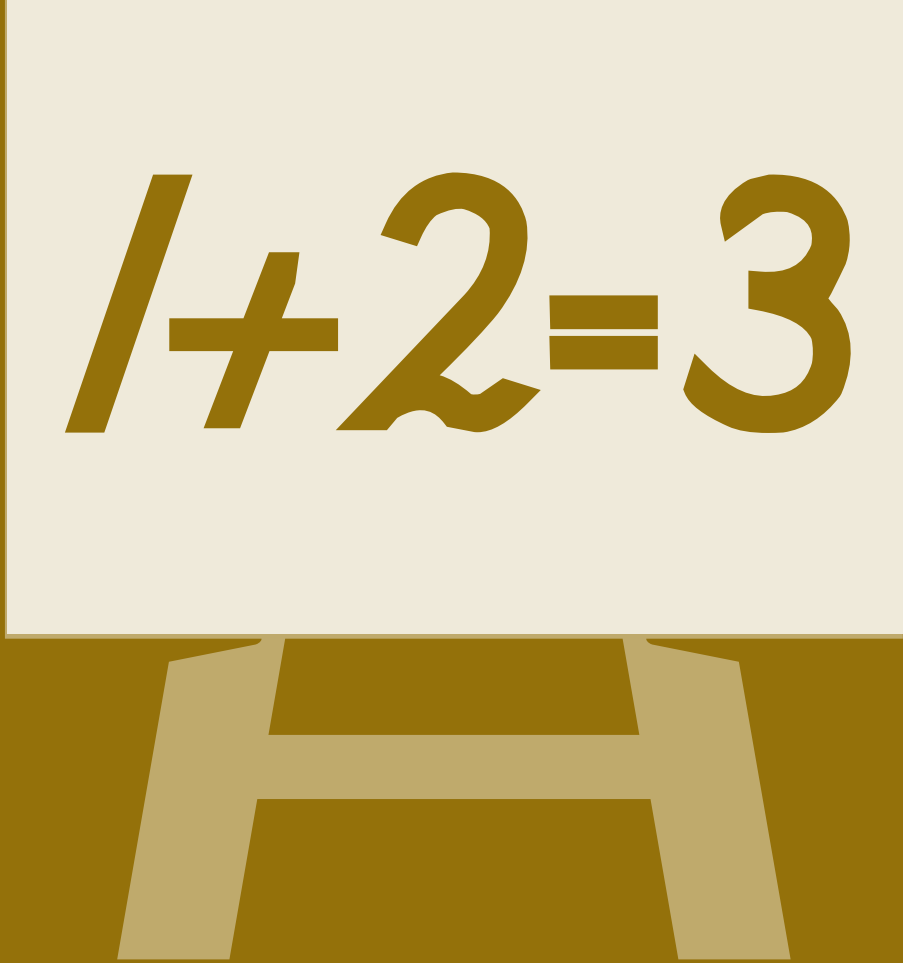
Taal in andere vakken

Aansluitend op het gebruik van rijke teksten, werd ook het werken vanuit taalgericht vakonderwijs vaak genoemd als grote kans om de taalvaardigheid en het leesplezier van leerlingen te stimuleren. Taalgericht vakonderwijs is onderwijs waarin tegelijkertijd wordt gewerkt aan vak-doelen, bijvoorbeeld bij aardrijkskunde en geschiedenis, als taal-doelen. Om dit te kunnen doen, zouden leraren graag meer goede materialen en goede voorbeelden tot hun beschikking hebben. Ook geven zij aan dat hier voor vakdocenten vaak nog een professionaliseringsslag voor nodig is, omdat taalbevordering nu vaak niet wordt gezien als een van hun taken. Dit speelt vooral op het voortgezet onderwijs, omdat in het basisonderwijs dezelfde leraar verantwoordelijk is voor het taalonderwijs als de zaakvakken.

Kinderopvang

In de gesprekken werd vaak benadrukt hoe belangrijk de eerste levensjaren van een kind zijn voor de taalontwikkeling, voordat hij of zij naar school gaat. En dat hier extra in geïnvesteerd zou moeten worden. Hier gaan we bij het thema 'kinderopvang' later in dit verslag nog dieper op in.

Rekenen

$$1 + 2 = 3$$

Streven naar streefniveau

Veel leraren geven aan dat de referentieniveaus voor rekenen niet altijd duidelijk zijn en dat ze niet altijd goed geïnterpreteerd worden. Lessen worden vaak vormgegeven op het behalen van het fundamentele niveau en niet op het streefniveau. Sommige leraren hebben het beeld dat alleen het fundamentele niveau behaald hoeft te worden, en het streefniveau een soort 'bonus' is en ze dit daarom vaak achterwege laten. Meer bewustwording over de referentieniveaus, meer focus op het halen van de streefniveaus en een makkelijker bruikbaar referentiekader werden aangedragen als kansen om het rekenonderwijs te verbeteren.

Betere analyses en onderzoek

Om het rekenniveau in Nederland omhoog te krijgen, moet duidelijk zijn wat nu nog niet goed genoeg gaat en hoe dat komt. De analyses die er nu zijn, zijn hiervoor nog niet voldoende. Ook is er behoefte aan meer analyse op schoolniveau.

Vakoverstijgend rekenonderwijs

Rekenen wordt nu veelal als apart vak aangeboden. Daarentegen werd in de gesprekken aangegeven dat ook in andere vakken plek kan zijn voor rekenen, bijvoorbeeld bij aardrijkskunde of natuurkunde. Vakoverstijgend rekenonderwijs biedt de mogelijkheden om leerlingen in verschillende contexten te laten oefenen met rekenen. Ook zou het rekenonderwijs interessanter kunnen zijn voor leerlingen, omdat je rekenen kan oefenen aan de hand van aansprekende casussen, in plaats van geïsoleerd. Om te komen tot vakoverstijgend rekenonderwijs moet er nog wel geïnvesteerd worden in nascholing en kennisdeling, geven de gesprekspartners aan.

Kennisdeling

Er is behoefte aan meer uitwisseling van kennis, ervaringen, goede voorbeelden en tips op het gebied van rekenonderwijs. Leraren gaven aan het heel waardevol te vinden om wat vaker bij collega's, zowel binnen de eigen school als extern, een kijkje in de keuken te kunnen nemen. Regionale netwerken zouden hierbij kunnen helpen.

Burgerschap

Centraal kenniscentrum

Er is behoefte aan een centraal punt gericht op burgerschap, waar besturen, schoolleiders, leraren en ander onderwijspersoneel terecht kunnen voor verschillende soorten ondersteuning. Dit kenniscentrum moet ondersteuning bieden op de volgende gebieden:

- Kennis over het leergebied
- Visievorming
- Goede voorbeelden
- Concrete tools voor vormgeven onderwijs
- Monitoring
- Bij- en nascholing
- Persoonlijke ondersteuning

Ouderbetrokkenheid en buitenschools aanbod

Veel gesprekspartners gaven aan dat burgerschap een thema is dat breder reikt dan alleen de schoolomgeving. Het betrekken van de omgeving van leerlingen, zoals ouders, kan heel waardevol zijn. Ook kan gekeken worden naar buitenschools aanbod dat bijdraagt aan de burgerschapsontwikkeling van leerlingen. In deze context werd ook de maatschappelijke dienstdtijd genoemd. Hoe dit er precies allemaal uit zou moeten zien, is een opgave waar nog over nagedacht moet worden.

Digitale geletterdheid

Centraal informatiepunt

Een veelgehoord signaal is dat goede, complete informatie over het leergebied digitale geletterdheid erg lastig te vinden is. Leraren en schoolleiders zijn veel tijd kwijt aan het zichzelf wegwijs maken in alle informatie en komen hierbij ook vaak terecht bij organisaties die onderwijsadvies of -ondersteuning aanbieden tegen betaling. Een centraal expertise/informatiepunt over digitale geletterdheid, dat ook actueel gehouden wordt, is dan ook een grote wens. Op dit centrale punt zou informatie te vinden moeten zijn over:

1. De inhoud van het leergebied

Veel leraren geven aan nog niet precies te weten wat het leergebied digitale geletterdheid inhoudt. Zij willen graag meer uitleg over de verschillende domeinen van dit leergebied en de begrippen die gebruikt worden. Ook willen ze meer weten over de positie van digitale geletterdheid in het onderwijs; hoe staat het ervoor met de kerndoelontwikkeling, wat gaat er wanneer van de scholen verwacht worden en hoe gaat het leergebied eruit zien wanneer het onderdeel is van het curriculum?

2. Leermiddelen

Er is veel behoefte aan een plek met overzichtelijke informatie over alle leermiddelen die ingezet kunnen worden voor het onderwijs in digitale geletterdheid. Ook hebben leraren behoefte aan meer duiding bij deze leermiddelen. Dat hoeft geen keurmerk te zijn over de kwaliteit van het leermiddelen, maar informatie op basis waarvan leraren zelf een goede onderbouwde keuze kunnen maken. Bijvoorbeeld: op welk van de domeinen van digitale geletterdheid heeft dit leermiddel betrekking, sluit het aan bij andere vakken, van welke didactische

principes maakt het leermiddel gebruik? Een systeem dat gebruikt maakt van labels werd vaak genoemd. Ook de mogelijkheid om gebruikerservaringen toe te voegen aan een overzicht van leermiddelen, is een grote wens.

3. Goede voorbeelden

Leraren en schoolleiders geven aan erg geholpen te zijn met goede, praktische voorbeelden. Dit kunnen bijvoorbeeld lessen zijn, maar ook een schoolplan of visie op digitale geletterdheid. Veel scholen zijn 'het wiel opnieuw aan het uitvinden'. Meer uitwisseling van goede voorbeelden en ervaringen, zowel via een digitaal platform als bijvoorbeeld in regionale netwerken, zou heel waardevol zijn.

4. Handvatten voor de leraar

Leraren geven aan behoefte te hebben aan concrete handvatten om digitale geletterdheid een plek in hun onderwijs te geven. Bijvoorbeeld een doorlopende lijn met wanneer leerlingen wat moeten kunnen of handreikingen over bepaalde thema's.

5. Bij- en nascholingsmogelijkheden

Er is behoefte aan een overzicht over bij- en nascholingsmogelijkheden voor leraren en schoolleiders op het gebied digitale geletterdheid. Ook dit hoeft niet met een keurmerk op kwaliteit te zijn, maar wel met duidelijke informatie over de inhoud van de scholing en bijvoorbeeld de kosten.

Externe ondersteuning

Veel bestuurders, schoolleiders en leraren gaven aan dat zij graag meer met digitale geletterdheid willen doen, maar dat dit lastig is met de huidige bezetting op hun scholen. Enerzijds komt dit doordat takenpakketten al heel vol zitten, anderzijds doordat de benodigde expertise nog niet altijd aanwezig is in de school. Dat maakt een start met een goed doordacht plan voor een structurele aanpak op digitale geletterdheid lastig. Externe ondersteuning helpt hier ontzettend bij, maar is nog niet altijd even makkelijk in te schakelen, gaven de deelnemers aan. Deze externe hulp is nu voornamelijk tegen betaling beschikbaar bij commerciële aanbieders en daar hebben scholen niet altijd de middelen voor. Een laagdrempelige, kosteloze, manier om voor een langere tijd (2 – 3) jaar externe expertise in te kunnen schakelen, zou veel scholen helpen. Dit moet vooral makkelijk te regelen zijn, zonder teveel administratieve lasten. Genoemde constructies zijn: een subsidieregeling voor zeker 3 jaar, een loket waar je een aanvraag kan doen of regionale samenwerkingen in leergemeenschappen.

De externe ondersteuning zou vervolgens ingezet moeten worden voor in elk geval:

- In kaart brengen huidige stand van zaken
- Plan van aanpak voor de komende jaren
- Maken schoolplan en -visie op digitale geletterdheid
- Interne professionalisering
- Selectie, aanschaf en implementatie van leermiddelen
- Borging kennis in de school, door bijvoorbeeld opleiden digitale geletterdheid coördinator

Monitoring en effectmeting

Een goed beeld van het huidige niveau van leerlingen op digitale geletterdheid wordt veel gemist. Zowel op landelijk niveau als op schoolniveau. Sommige leraren gaven aan daardoor ook niet goed te kunnen bepalen waar ze op in moeten zetten voor hun leerlingen.

ICT-randvoorwaarden op orde

De ICT-randvoorwaarden moeten op orde zijn om goed les te kunnen geven in digitale geletterdheid. Zo moeten er een goede internetverbinding en genoeg devices zijn. Ook moet alles rond digitale veiligheid en privacy goed geregeld zijn. In Caribisch Nederland is er geen goede internetverbinding en in Europees Nederland is er op veel scholen behoefte aan betere en meer devices.

Jonge kind

Passende aanpak voor het jonge kind

In de gesprekken over het jonge kind (0-6 jaar), kwam telkens het belang goed rekening te houden met het leer- en ontwikkelproces van de kinderen naar voren. Dat proces is écht anders dan bij oudere kinderen. Jonge kinderen leren voornamelijk door middel van spel; het ervaren en beleven vormt de basis. Een aanpak die zich geïsoleerd richt op ‘de basisvaardigheden’, past niet bij jonge kinderen. Een belangrijke opmerking die hierbij werkt gemaakt, is dat bij jonge kinderen niet gefocust moet worden op meetbare resultaten, maar merkbare resultaten.

Wel kan er bijvoorbeeld gekeken worden naar het stimuleren van een taalrijke (speel)omgeving. Ook is het goed te bekijken hoe de rol van pedagogisch medewerker of leerkracht zo betekenisvol mogelijk kan zijn voor jonge kinderen, door het creëren van een krachtig taalklimaat. Hiervoor zou er geïnvesteerd kunnen worden in bijvoorbeeld rijke spel- en ontwikkelmaterialen of bijscholing met de specialisatie jonge kind, voor leraren die met kleuters werken.

Samenwerking kinderopvang en onderwijs

Gesprekspartners lopen er vaak tegenaan dat de kinderopvang en het onderwijs vaak als twee losse entiteiten worden gezien. Dit is politiek gezien zo, omdat dit niet bij hetzelfde ministerie belegd is, maar ook in de praktijk het geval. Hierdoor is een goede samenwerking tussen de kinderopvang en de basisschool soms lastig. Medewerkers uit de kinderopvang zien vaak dat er op de basisschool direct heel ‘schools’ geleerd wordt met kleuters, terwijl zij pleiten voor

een aanpak aansluitend bij de eerdergenoemde andere ontwikkelprocessen van jonge kinderen. De kinderopvang en de kleuterklassen op de basisschool zouden veel beter op elkaar moeten aansluiten, om zo de ontwikkeling van jonge kinderen optimaal te stimuleren. Dat vinden zowel medewerkers van de opvang als leraren uit het primair onderwijs.

Gesprekspartners uit de kinderopvangbranche vinden dat er in het kader van het masterplan veel gedacht en gecommuniceerd wordt vanuit het onderwijs. Zowel in taalgebruik (bijvoorbeeld spreken van leerlingen in plaats van kinderen), maar ook in de voorgestelde maatregelen. Hierdoor wordt de kinderopvang niet goed aangesproken en voelen ze zich ook niet gezien en gehoord in de plannen.

Ouderbetrokkenheid versterken

In de verschillende gesprekken kwam ouderbetrokkenheid veel aan bod. Dit gebeurde vooral tijdens de gesprekken over het jonge kind, maar daarbij werd ook steeds aangegeven dat ouderbetrokkenheid bij kinderen van alle leeftijden belangrijk is.

De gesprekspartners menen dat er nog veel kansen liggen voor de kinderopvang en scholen om ouders beter te betrekken bij de ontwikkeling van hun (jonge) kind. Ouders worden nu voornamelijk betrokken in oudergesprekken, door nieuwsbrieven en speciale social-app, zoals Social Schools. Maar van echte samenwerking is gesprekspartners vaak nog geen sprake. Een grote wens is een pedagogisch partnerschap mét ouders in plaats van het betrekken van ouders.

Jonge kind

Om dit te bereiken moet veel intensiever samen opgetrokken en in gesprek worden gegaan met ouders. Dit is veel gevraagd van pedagogisch medewerkers en leraren qua tijd en kennis, dus daar zou in geïnvesteerd kunnen worden. Bijvoorbeeld door het aanstellen van een oudercoördinator of oudergesprekstechnieken onderdeel maken van opleidingen.

Naast het aangaan van een pedagogisch partnerschap met ouders, liggen er ook nog andere, meer praktische, kansen. Bijvoorbeeld door het meegeven of uitlenen van ontwikkelmaterialen, zoals voorleesboeken of spelmateriaal, via de opvang of school aan ouders die dit thuis niet hebben. Hierbij kunnen organisaties zoals bibliotheken of een speel-o-theek een rol spelen. Daarnaast kan er ook nog meer begeleiding geboden worden bij ouders thuis, bijvoorbeeld via initiatieven zoals de VoorleesExpress.

Caribisch Nederland

Passende materialen

Bij het inzetten op de versterking van de basisvaardigheid taal, moet voor Caribisch Nederland rekening gehouden worden met de meertaligheid. Naast de officiële voertaal Nederlands wordt op Bonaire veel Papiaments gebruikt en op Saba en Sint-Eustatius veel Engels, zowel thuis als in het onderwijs. Er zijn twee uitdagingen met betrekking tot materialen in Caribisch Nederland:

1. Toegankelijkheid van materialen

De aanschaf van boeken is erg duur op de eilanden, waardoor het aanbod fysieke boeken klein is. Er zijn weinig boekhandels te vinden en er zijn 3 bibliotheken. Veel collectie in de scholen is erg verouderd en spreekt de leerlingen niet aan. Bij kinderen thuis zijn er vaak geen of weinig boeken te vinden. De gesprekspartners benadrukken hoe belangrijk het is dat de toegang tot collectie beter wordt. Zij geven aan dat dit niet alleen maar hoeft te gaan om fysieke boeken, maar bijvoorbeeld ook toegang tot e-books en luisterboeken. Hiervoor moeten dan wel devices beschikbaar zijn voor leerlingen.

2. Aanbod van passende materialen

De materialen die aanwezig zijn in Caribisch Nederland zijn voornamelijk in het Nederlands, zowel lesmaterialen als leesboeken. De leesboeken passen niet altijd bij het leesniveau Nederlands van de leerlingen. Leerlingen die lezen op een lager leesniveau kunnen alleen boeken lezen die eigenlijk bedoeld zijn voor een jongere doelgroep. Ook zijn er weinig aansprekende kinder- en jeugdboeken beschikbaar in het Papiaments en Engels. Daarbij passen boeken niet altijd bij

de Caribische context, waardoor ze kinderen minder aanspreken. Stimuleren van het aanbod les- en leesmaterialen passend bij Caribisch Nederland zou de taalbevordering van kinderen ten goede komen.

3. Leerlingvolgsysteem

Voor de scholen op Caribisch Nederland is er geen passend leerlingvolgsysteem. Dit zou wel nodig zijn, om goed de ontwikkeling van kinderen op gebied van taal en rekenen te kunnen monitoren. Hierbij moet gelet worden op het feit dat het niet alleen de Nederlandse taal betreft, maar ook Engels en/of Papiamentu. Leraren moeten dan ook de tijd, ruimte en kennis hebben om de informatie uit het leerlingvolgsysteem goed te gebruiken voor hun onderwijs aan deze leerlingen.

Versterken bibliotheken

Aansluitend op de wens om passende materialen meer toegankelijk te maken, wordt het versterken van de positie van bibliotheken vaak genoemd. Bibliotheken kunnen een rol spelen in het zorgen voor collectie, zowel digitaal als fysiek. Wel dient er dan geïnvesteerd te worden in het bibliotheekstelsel in Caribisch Nederland. Dat is door Staatssecretaris Uslu eerder dit jaar ook al toegezegd.

Ook moet de samenwerking tussen scholen en bibliotheken versterkt worden. Nog niet alle scholen werken samen met de bibliotheek en de bibliotheek heeft daar op dit moment ook nog niet de middelen voor. Zo wordt er voorgesteld

om het programma De Bibliotheek op School ook uit te rollen op de eilanden. Daarbij zouden de bibliotheken op Bonaire, Saba en Sint-Eustachius ook een rol kunnen spelen in het bevorderen van burgerschap en digitale vaardigheden.

Caribische context burgerschap

Met betrekking tot het leergebied burgerschap moet het burgerschapsonderwijs op de eilanden toegespitst zijn op de Caribische context. De materialen die voorhanden zijn, zijn dit vaak niet. Ook werken er veel niet-lokale leraren op de scholen. Zij hebben daardoor niet altijd de benodigde lokale kennis om goed burgerschapsonderwijs te kunnen geven. Meer passende materialen en kennisbevordering bij leraren zijn daarvoor nodig.

Betere internetverbinding

Een grote belemmerende factor in het onderwijs is het ontbreken van een goede internetverbinding. Hierdoor is het werken aan digitale vaardigheden lastig maar zijn ook digitale materialen, bijvoorbeeld gericht op taal of rekenen, niet goed bruikbaar.

Speciaal onderwijs

Toegankelijkheid van passende materialen

Medewerkers in het speciaal onderwijs geven aan dat één van de grootste uitdagingen het vinden van passende materialen is. dat betreft zowel lesmethodes, leermiddelen, toetsen als leesboeken. Veel materialen zijn gemaakt voor het regulier onderwijs en zijn niet bruikbaar voor het speciaal onderwijs, tenzij de leraren deze zelf aanpassen. Het kost leraren veel tijd te zoeken naar geschikt materiaal, materiaal voor het regulier onderwijs aan te passen en lessen zelf te maken. Door het schaarse aanbod en het ontbreken van tijd om zelf uitgebreide lessen te kunnen maken, zijn de materialen niet altijd van de gewenste kwaliteit. Professionals in het speciaal onderwijs zijn geholpen met meer passende en toegankelijke materialen.

Voor de ontwikkeling van passende materialen kwamen de volgende behoeften naar voren:

- het stimuleren van methodes waar de markt niet in voorziet, bijvoorbeeld voor ZML leerlingen;
- ontwikkelen van toetsen die geschikt zijn voor leerlingen in het speciaal onderwijs, bijvoorbeeld door de inzet van technologieën zoals spraakfunctie;
- vergroten van het aanbod leesboeken die aansluiten bij het leesniveau van de leerlingen maar inhoudelijk wel passen bij de leeftijd en interesses leerlingen.

Het toegankelijker maken van materialen zou kunnen door:

- een goede vindplaats te creëren;
- meer goede voorbeelden en eigen materiaal uit te wisselen tussen scholen;
- bij leerdoelen voor het speciaal onderwijs ook direct voorbeeldmateriaal delen;
- op elke school een schoolbibliotheek met geschikte boeken te hebben, vaak zijn bezoeken aan de lokale bibliotheek namelijk niet te organiseren.

Praktijkonderwijs

Reken- en taalbewust praktijkonderwijs

Een 'geïsoleerde aanpak' van de basisvaardigheden is volgens de gesprekspartners niet passend bij het praktijkonderwijs. Zij zien kansen om de basisvaardigheden te versterken door deze een sterkere plek te geven in de praktijkvakken die leerlingen volgen. Dat zorgt voor een directe koppeling aan maatschappelijke vaardigheden die leerlingen voorbereidt op zelfredzaamheid in de maatschappij. Er kan meer ingezet worden op reken- en taalbewust praktijkonderwijs, bijvoorbeeld door:

- goede voorbeelden delen van taalrijke leeromgevingen in de praktijkvakken;
- effectieve aanpakken voor het praktijkonderwijs delen, bijvoorbeeld via handreikingen;
- stimuleren van innovatieve initiatieven die scholen nu al, samen met partners, opzetten en dit deelbaar maken;
- rijke collectie en teksten geschikt voor leerlingen van het praktijkonderwijs makkelijk beschikbaar maken;
- passende perspectieven op burgerschap en digitale geletterdheid ontwikkelen.

Het basisteam

Duurzame oplossingen

In de gesprekken over het basisteam werd aangegeven dat een grote opgave, zoals het verbeteren van de basisvaardigheden, vraagt om een goed doordachte en duurzame oplossing. Zeker met de langdurige problemen (zoals het lerarentekort) is er behoefte aan structurele oplossingen en geen korte impulsen. Gesprekspartners gaven aan dat bijvoorbeeld een eenjarige subsidieregeling te kortlopend is om verschil te kunnen maken en vaak ook extra lasten met zich meebrengt.

Ook tijdelijke externe ondersteuning, van ongeveer een jaar, is volgens de deelnemers van de gesprekken niet voldoende om een blijvende verandering teweeg te brengen. Een veranderproces duurt meerdere jaren en ondersteuning zou dan ook meerdere jaren beschikbaar moeten zijn. Ook zou het goed kunnen werken om de ondersteuningsteams regionaal beschikbaar te maken.

Rolzuiverheid

Een belangrijke vraag is wat de inzet van het basisteam doet met de rol van het overige onderwijspersoneel: leraren, schoolleiders en schoolbestuurders. Het is onzeker of de verantwoordelijkheden gelijk blijven (bijv. bestuurder verantwoordelijk voor kwaliteitszorg in brede zin, leraar verantwoordelijk voor eigen pedagogische, didactische en vakinhoudelijke kwaliteit, schoolleider voor schoolontwikkeling), of dat de komst van het basisteam hier invloed op heeft. Dit dient bij de opzet van en communicatie over het basisteam helder uiteengezet te worden.

Ontlasten en ontzorgen onderwijspersoneel

Op de vraag met wat voor soort (externe) ondersteuning schoolleiders en leraren het meest geholpen zouden zijn, werd voornamelijk ondersteuning gericht op het ontlasten en ontzorgen van leraren en schoolleiders genoemd. Leraren en schoolleiders weten zelf wat er nodig is voor het verbeteren van de basisvaardigheden en kunnen dit ook zelf doen. Zij hebben daar alleen niet de tijd en ruimte voor. Ze hebben behoefte aan nadenk- en ontwikkeltijd gericht op het verbeteren van de onderwijskwaliteit in hun school. Als zij daarvoor vrijgespeeld kunnen worden door de inzet van extra hulp, is dat heel waardevol.

Te denken valt aan extra handen in de vorm van:

- een vaste conciërge: nu liggen veel facilitaire taken bij de schoolleider;
- standaard 1,2 fte. per klas: wel lastig te realiseren met het lerarentekort;
- meer klassenassistenten en lerarenondersteuners;
- gerichte expertise, zoals logopedisten of remedial teachers, voor kinderen met speciale ontwikkelbehoeften;
- een vaste kwaliteitsmedewerker;
- twee schoolleiders: een onderwijskundig schoolleider en een organisatorisch schoolleider.

Tijd en ruimte voor verdere professionalisering leraren en schoolleiders

Belasting leraren omlaag, meer tijd voor ontwikkeling

Leraren en schoolleiders willen zich gedurende hun hele loopbaan blijven ontwikkelen. Zij vinden het belangrijk dat hier genoeg tijd en ruimte voor is in hun werk. Dit kan zowel individuele bij- en nascholing zijn als kennisdeling en samenwerking met collega's. Zowel voor de kwaliteit van het onderwijs als voor hun eigen werkplezier is dit heel belangrijk. Veel leraren en schoolleiders hebben op dit moment te weinig mogelijkheden om dit te realiseren. Dit komt vaak door een te groot takenpakket, te weinig tijd voor intern en extern samenwerken, het niet kunnen regelen van vervanging voor de klas voor het volgen van een opleiding of cursus en het ontbreken van een strategisch schoolbreed professionaliseringsplan.

De oplossing voor meer ontwikkelmogelijkheden ligt niet in het formeel organiseren van professionaliseringsuren, maar in het vrijspelen van leraren en schoolleiders om zich verder te ontwikkelen door de belasting omlaag te brengen. Om dit te realiseren werden de volgende denkrichtingen aangedragen:

1. Takenpakket leraren en schoolleiders verkleinen

De wens voor het vrijspelen van leraren en schoolleiders door het elders beleggen van bepaalde taken, kwam ook al eerder in dit verslag voorbij in relatie tot het basisteam. Leraren en schoolleiders zijn veel van hun tijd kwijt aan taken die ook door ander personeel gedaan zou kunnen worden. Denk aan administratieve taken die door een administratief medewerker of facilitaire taken die door een conciërge gedaan kunnen worden. Maar ook het verbinden van een vaste leesconsulent aan de school, die het beheer en de uitleen van de schoolbibliotheek voor zijn of haar rekening neemt. Ook kunnen onderwijsassistenten of leraarondersteuners hier een rol in spelen. Er moet ingezet worden op (het (financieel) faciliteren van) het aantrekken van dit soort personeel.

2. Minder onderwijstijd, meer ontwikkeltijd

De wens om de urennorm naar beneden bij te stellen en in te zetten op minder onderwijstijd en meer ontwikkeltijd kwam ook vaak voorbij. De meningen waren hier wel over verdeeld, omdat een aantal gesprekspartners ook aangaf dat het niet bewezen is dat dit werkt. Zij verwezen hierbij naar het onderzoek naar minder onderwijstijd van het CAOP.

3. Kortere zomervakantie

Een alternatief dat vaak werd voorgesteld, is het verkorten van de zomervakantie met een week, om die als team te besteden aan planvorming, bijscholing en kennisdeling. Vanzelfsprekend moet dat wel gecompenseerd worden, bijvoorbeeld in het loon. Daarbij werd bovendien aangetekend dat hiervoor onder leraren minder draagvlak is.

4. Aanstellen van meer fte per groep in het primair onderwijs

Een breed gedragen wens is de standaard aanstelling van een extra fte per groep. Dat biedt meer ruimte voor samenwerking en ontwikkeling naast de lestijd. Scholen hebben hier meer financiële en personele ruimte voor nodig.

Meer uitwisseling en samenwerking binnen en buiten de school

Het volgen van individuele bij- en nascholingstrajecten wordt als waardevol gezien, maar er is vooral ook veel behoefte aan onderlinge samenwerking en kennisdeling. Zowel met collega's binnen de school als buiten de school. Zeker als het gaat om ontwikkeling op grote thema's, zoals de basisvaardigheden, is het niet voldoende om een individuele leraar hierop bij te scholen. Daar moet school breed aan gewerkt worden zodat het goed verankerd zit in de organisatie.

Binnen de school

Binnen de school is er vaak weinig tijd om met collega's ervaringen uit te wisselen, na te denken over de invulling van de lessen of samen lessen voor te bereiden. Zowel in het primair onderwijs als in het voorgezet onderwijs is dit lastig te realiseren. Hierdoor komt het soms voor dat leraren allemaal hetzelfde aan het doen zijn, zonder dat ze dit van elkaar weten. Een voorbeeld van succesvol meer inhoudelijk samenwerken binnen de school, is het beleggen van een deel van het onderwijskundige leiderschap bij de leraren, die in werkgroepen de regie hebben over één of meerdere leergebieden in de school. Leraren gaven aan dit zelf erg leuk te vinden om te doen en dat het ook een positief effect heeft op de leerresultaten.

Buiten de school

Meer samenwerken, professionaliseren, kennisdelen en het delen van goede voorbeelden met leraren en schoolleiders van andere scholen kwam vaak naar voren als ontwikkelwens. Dit kan bijvoorbeeld georganiseerd worden in leernetwerken, zoals die nu ook al bestaan. Deze leernetwerken zijn vaak gekoppeld aan een bepaald thema of leergebied. Zeker voor de nieuwe leergebieden burgerschap en digitale geletterdheid liggen hier kansen. Deze leernetwerken zouden stevig neergezet moeten worden, onder de regie van een vaste partij zodat de continuïteit gewaarborgd kan worden.

Leermiddelen

Curriculumbewustzijn

In de gesprekken waar het thema leermiddelen aan bod kwam, werd het belang van curriculumbewustzijn (of curriculumbekwaamheid) benadrukt. Onder curriculumbewustzijn verstaan we dat leraren en schoolleiders bekwaam zijn om bewuste en doordachte keuzes te maken in hun onderwijsaanbod en leeractiviteiten en op deze manier goed hun schooleigen curriculum kunnen vormgeven. Hier valt volgens de gesprekspartners nog veel winst te behalen. Op de opleidingen wordt er weinig aandacht aan curriculumbewustzijn besteed en ook het professionaliseringsaanbod voor zittende leraren en schoolleiders is mager.

Meer curriculumbewustzijn leidt tot meer vertrouwen bij leraren om af te durven wijken van de methodes en zo de leeractiviteiten beter aan te laten sluiten bij de behoeften van de leerlingen. Veel leraren voelen zich op dit moment niet zeker genoeg om dit te doen. Zij geven aan kennis te missen over wat er in hun onderwijs móét en wat er mág en welke rol kerndoelen en leerlijnen hierin spelen. Om deze reden volgen ze vaak 'blind' de methodes en maken zij hierin niet altijd bewuste keuzes.

Keuzeprocés leermiddelen

Meer curriculumbewustzijn leidt ook tot het maken van betere keuzes in het aanbod van leermiddelen en -methodes. Het keuzeprocés voor leermiddelen blijkt namelijk behoorlijk lastig. Er is ontzettend veel aanbod en volgens leraren is de informatie waarop je die keuze baseert niet altijd compleet, transparant

of goed vindbaar. Het keuzeprocés kan op een aantal manieren makkelijker en waardevoller zijn.

Zo zijn leraren geholpen bij praktische richtlijnen over waar je op moet letten bij het aanschaffen van methodes. Denk hierbij aan een soort checklist of een stappenplan. Daarnaast hebben zij behoefte aan een overzichtelijke verzamelplek van aanbod die het keuzeprocés vergemakkelijkt. Hierbij moet er per leermiddel of methode genoeg informatie beschikbaar zijn om een weloverwogen keuze op te maken. Denk hierbij aan welke didactische principes gebruikt worden, welke leerdoelen en kerndoelen aan bod komen en wat voor werkvormen gebruikt worden. Het liefst zouden leraren ook nog gebruikerservaringen van andere leraren inzien.

Een onafhankelijke beoordeling werd ook vaak genoemd als grote wens. Dat riep echter ook meteen de vraag op wat voor beoordeling dat zou moeten zijn en wie die zou moeten afgeven. Een leermiddel is namelijk an sich meestal niet goed of slecht, maar kan wel meer of minder geschikt zijn voor een bepaalde doelgroep of een bepaald doel. Daarom werd de voorkeur gegeven aan het equiperen en faciliteren van leraren om zelf een oordeel te kunnen vormen boven dit door een onafhankelijke partij te laten doen.

Eigen materiaal ontwikkelen

Veel leraren ontwikkelen ook eigen lessen. Soms als aanvulling op de methode, soms werken zij helemaal zonder methode. Het werd over het algemeen als iets heel positiefs gezien dat leraren eigen lessen maken, zodat die precies aansluiten bij hun doelgroep en leerdoelen. In de gesprekken kwam wel naar voren dat hier meer uitgehaald kan worden.

Zo zouden leraren graag nog vaardiger worden in het maken van lessen. Bijvoorbeeld door trainingen in hoe je bepaalde leerdoelen aan bod kan laten komen in leuke werkvormen en effectieve didactische principes. Een proces van co-creatie met andere leraren, binnen of buiten de school, zou hier ook bij helpen. Daarnaast zou een soort reviewsysteem voor eigen gemaakt materiaal waardevol zijn, waarbij andere leraren jouw materiaal kunnen gebruiken en aanbevelingen kunnen doen voor verbeteringen.

Monitoring

Meten niet als doel

Waar de gesprekken de monitoring van het masterplan op landelijk niveau betroffen, benadrukten de gesprekspartners dat monitoring en meten geen doel op zich moeten zijn. Zij vrezen ervoor dat het masterplan teveel gericht wordt op het opkrikken van ‘harde scores’ zoals de PISA-score. Volgens hen ligt het risico voor teaching-to-the-test op de loer als er door OCW teveel focus gelegd wordt op het behalen van hogere scores. Zeker wanneer leraren bang zijn om afgerekend te worden wanneer de scores niet hoog genoeg zijn. Dit draagt uiteindelijk niet bij aan het daadwerkelijk verbeteren van de basisvaardigheden van leerlingen en de onderwijskwaliteit. Met name voor de leergebieden burgerschap en digitale geletterdheid zou het meten en in kaart brengen van resultaten geen doel an sich moeten zijn. Veel vaardigheden binnen deze leergebieden zijn namelijk niet goed meetbaar.

Metten om te ontwikkelen

Meer inzicht in de resultaten op basisvaardigheden, de oorzaken van het achterblijven van de resultaten en het effect van bepaalde aanpakken is heel waardevol. Deze informatie moet ontsloten worden voor leraren en schoolleiders, zodat zij dit kunnen meenemen in het vormgeven van hun onderwijs. Data moeten gezien worden als voeding en onderbouwing voor verdere ontwikkeling en niet als een eindresultaat dat wel of niet goed genoeg is.

Doelbewust toetsen

Naast landelijke monitoring en toetsing is ook veel gesproken over het inzetten van toetsen door leraren zelf. Hierbij kwam de vraag ‘waarom verzamelen we op schoolniveau data?’ vaak voorbij. Leraren hebben soms het gevoel niet (genoeg) doelbewust te toetsen. Soms toetsen zij omdat het ‘moet’, bijvoorbeeld om data aan te leveren aan het bestuur of de Inspectie. Toetsen zouden echter geen doel, maar een middel moeten zijn om te monitoren hoe de voortgang van leerlingen verloopt en waar er nog extra ontwikkeling nodig is.

Om doelbewuster te toetsen, moet het eerdergenoemde curriculumbewustzijn worden versterkt. Op deze manier zijn toetsen namelijk een waardevol onderdeel van een kwaliteitsaanpak, waarbij een leraar de volgende stappen centraal zet:

1. Wat zijn de doelen die je wilt bereiken in de klas?
2. Welke leermiddelen zet je in om die doelen te bereiken?
3. Hoe kun je toetsen benutten om de voortgang op die doelen te monitoren?

Dit is een uitgave van het

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

www.rijksoverheid.nl/OCenW

September 2022